

DAVR XARAJATLARINING KORXONA MOLIVAVIY NATIJALARIGA TA’SIRI

Nigmatova Shaxrizoda Ganjaboy qizi
Andijon davlat texnika instituti
“Muhandisli iqtisodiyoti va boshqaruv
“fakulteti K-54-22 guruh talabasi
Tel: +998-50-571-59-49

<https://doi.org/10.5281/zenodo.20524053>

Davr xarajatlari korxonaning moliyaviy natijalariga bevosita ta’sir ko’rsatadigan muhim iqtisodiy ko’rsatkichlardan biri hisoblanadi. Ular ishlab chiqarish jarayoni bilan to’g’ridan-to’g’ri bog’liq bo’lmagan, lekin korxonaning umumiy faoliyatini yuritish uchun zarur bo’lgan xarajatlarni o’z ichiga oladi. Bunday xarajatlarga boshqaruv xarajatlari, marketing va reklama xarajatlari, sotuv jarayonlari bilan bog’liq xarajatlar, ofis ijarasi hamda turli xizmat ko’rsatish xarajatlari kiradi.

Davr xarajatlarning asosiy xususiyati shundaki, ular mahsulot tannarxiga kiritilmaydi, balki yuzaga kelgan davrning o’zida foyda va zarar hisobotida aks ettiriladi. Shu sababli, bu xarajatlar korxonaning sof foydasini kamaytiruvchi omil sifatida namoyon bo’ladi. Agar davr xarajatlari haddan tashqari oshib ketsa, korxonaning rentabelligi pasayadi va moliyaviy barqarorlikka salbiy ta’sir ko’rsatadi.

Korxonaning moliyaviy natijalariga davr xarajatlarning ta’siri bir nechta yo’nalishda namoyon bo’ladi. Birinchidan, ular sof foydaning kamayishiga olib keladi, chunki bu xarajatlar darhol daromaddan chegiriladi. Ikkinchidan, davr xarajatlari korxonaning umumiy boshqaruv samaradorligini ko’rsatadi. Ya’ni, xarajatlar qanchalik samarali boshqarilsa, korxonaning foydasi shunchalik yuqori bo’ladi. Uchinchidan, marketing va reklama xarajatlari orqali daromad oshishi mumkin, ammo bu xarajatlar ham muvozanatli bo’lishi lozim.

Davr xarajatlari samarali boshqarish korxonaga uchun juda muhimdir. Buning uchun xarajatlarni rejalashtirish, byudjet tuzish va doimiy tahlil qilib borish zarur. Ortiqcha va samarasiz xarajatlarni qisqartirish orqali korxonaning o’z foydasini oshirishi mumkin. Zamonaviy sharoitda raqamli texnologiyalar yordamida xarajatlarni nazorat qilish ham keng qo’llanilmoqda.

Davr xarajatlari korxonaning moliyaviy natijalariga bevosita ta’sir ko’rsatadi. Ularni to’g’ri boshqarish va nazorat qilish orqali korxonaning o’z rentabelligini oshirishi, barqaror rivojlanishni ta’minlashi va bozordagi raqobatbardoshligini kuchaytirishi mumkin.

Xulosa qilib aytganda, davr xarajatlari korxonaning moliyaviy natijalariga bevosita va sezilarli ta’sir ko’rsatadi. Ular ishlab chiqarish jarayoni bilan bog’liq bo’lmagan bo’lsa-da, korxonaning umumiy faoliyatini ta’minlashda muhim rol o’ynaydi hamda sof foyda miqdorini belgilashda asosiy omillardan biri hisoblanadi. Davr xarajatlarning oshib ketishi korxonaning rentabelligini kamaytirsa, ularni oqilona boshqarish esa moliyaviy barqarorlik va foyda o’sishiga olib keladi.

Shu sababli, korxonalarda davr xarajatlari doimiy nazorat qilish, ularni rejalashtirish va optimallashtirish muhim ahamiyatga ega. Bu esa nafaqat xarajatlarni kamaytirish, balki korxonaning raqobatbardoshligini oshirish va barqaror rivojlanishini ta’minlashga xizmat qiladi.

Adabiyotlar, References, Литературы:

1. O’zbekiston Respublikasi “Buxgalteriya hisobi to’g’risida”gi Qonuni.
2. O’zbekiston Respublikasi Soliq kodeksi.
3. Karimov A.A., Xodiev B.Y. Boshqaruv hisobi. – Toshkent: Iqtisodiyot, 2020.

4. To‘xtayev N.T. Korxonalar iqtisodiyoti. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2019.
5. G‘ulomov S.S. Moliyaviy hisob va hisobot. – Toshkent: O‘qituvchi, 2021.
6. Horngren C.T., Datar S.M., Rajan M.V. Cost Accounting: A Managerial Emphasis. – Pearson, 2018.
7. Drury C. Management and Cost Accounting. – Cengage Learning, 2019.
8. Kaplan R.S., Atkinson A.A. Advanced Management Accounting. – Prentice Hall, 2017.
9. Atrill P., McLaney E. Accounting and Finance for Non-Specialists. – Pearson, 2020.
10. Xalqaro moliyaviy hisobot standartlari (IFRS) materiallari.